

Fullmäktige 23.10.2023 § 124

§ 124

Fråga om lokaleffektiviteten i nya daghem och skolor samt dess konsekvenser för lokalanvändningen

Beredning och upplysningar:
Helin Erkkö
Martinsen Kimmo
Toivonen Auli
Näppä Roosa
fornamn.efternamn@esbo.fi
Telefon 09 816 21

Förslag

Föredragande
Stadsstyrelsen

Fullmäktige antecknar redogörelsen för kännedom som svar på frågan av ledamöterna Tiina Elo och Pinja Nieminen m.fl. 21.8.2023 om de nya daghemmens och skolornas lokaleffektivitet och dess konsekvenser för användningen av lokalerna samt konstaterar att frågan är slutbehandlad.

Behandling

Tiina Elo lämnade understödd av Nieminen följande förslag till hemställan: 20.1

Fullmäktige hemställer att utgångspunkten vid planeringen av nya skolor och daghem ska vara sektorns syn på den eftersträvade maximala bruksytan och att tillräckliga lokaler för åtskiljande tryggas.

Tiina Elo lämnade understödd av Nieminen följande förslag till hemställan: 20.2

Fullmäktige hemställer att det planläggs ett tillräckligt antal Y-tomter så att både daghemmen och lågstadieskolorna även i fortsättningen är belägna nära användarna.

Efter avslutad diskussion sammanfattade ordföranden de förslag som hade lämnats under diskussionen och konstaterade att stadsstyrelsens förslag hade godkänts enhälligt.

Därefter behandlades förslagen till hemställningar.

Ordföranden frågade om Tiina Elos förslag till hemställan 20.1 kan godkännas enhälligt. Eftersom ingen motsatte sig förslaget, konstaterade ordföranden att fullmäktige godkände det enhälligt.

Ordföranden frågade om Tiina Elos förslag till hemställan 20.2 kan godkännas enhälligt. Eftersom ingen motsatte sig förslaget, konstaterade ordföranden att fullmäktige godkände det enhälligt.

Beslut

Fullmäktige:
Stadsstyrelsens förslag godkändes enhälligt.

Dessutom godkändes följande hemställningar:

Fullmäktige hemställer att utgångspunkten vid planeringen av nya skolor och daghem ska vara sektorns syn på den eftersträlvade maximala bruksytan och att tillräckliga lokaler för åtskiljande trygghas.

Fullmäktige hemställer att det planläggs ett tillräckligt antal Y-tomter så att både daghemmen och lågstadieskolorna även i fortsättningen är belägna nära användarna.

Redogörelse

Tiina Elo och Pinja Nieminen samt 30 andra ledamöter lämnade 21.8.2023 en fråga där de ställer följande frågor om daghemmens och skolornas lokaleffektivitet och dess inverkan:

1. Hurdan respons har användarna gett om nya skol- och daghemsobjekt?

Har responsen från användarna samlats in systematiskt? Hur har responsen beaktats?

2. Hur säkerställs det att verksamheten kan organiseras på ett ändamålsenligt sätt i nya lokaler som är mer effektivt planerade? Finns det plats för tillräckligt många grupper inom den grundläggande undervisningen i mer snävt dimensionerade lokaler? Kan lokalerna avskiljas för smågruppsundervisning enligt behov? Finns det tillräckligt med flexibilitet i byggnaderna?

3. Hur säkerställs det i de nya samarbetsmodellerna som genomförs med samarbetspartner att användarens behov styr planeringen i tillräcklig utsträckning så att undervisningen i lokalerna kan genomföras i enlighet med de pedagogiska planer som sektorn för fostran och lärande förutsätter?

4. Hur svarar objekten som färdigställt under den senaste tiden på de kommande årens behov i stadens tillväxtområden?

5. Hur säkerställs det att servicenätet för småbarnspedagogiken bevaras så att daghemmet förblir en närtjänst även i framtiden?

6. Hur mycket mindre har daghemmens gårdar blivit per barn? Har respons samlats in om detta? Hur påverkas barnens fysiska aktivitet av att gårdarna blir mindre?

Svaret på frågan behandlades av nämnden för fostran och lärande 27.9.2023 och av nämnden Svenska rum 28.9.2023.

Svaren har beretts inom sektorn för fostran och lärande av stabens serviceområde lokaler, i samarbete med affärsverket Esbo lokaler.

1. Affärsverket Esbo lokaler kartlägger skolpersonalens, elevernas och studerandenas åsikter om skolbyggnaderna på olika sätt. En objektspecifik kundnöjdhetenkät som skickas till objektets chef genomförs årligen för alla av stadens direktägda fastigheter. Hur genomförandet av de nya objekten lyckas utreds också genom en intervju med objektets chef på plats, när fastigheten har använts i cirka ett år. Denna intervju fokuserar på observationer från projektets genomförandeprocess samt på bedömningar av hur slutresultatet har lyckats. De som svarat på enkäterna och intervjuerna har varit nöjda med de nya objekten. Enstaka utvecklingsområden, främst med anknytning till fastighetens funktion i vardagen, har också lyfts fram.

Inom planeringstjänsterna kartläggs dessutom användarupplevelser som fokuserar på de nya skolornas funktionalitet cirka ett år efter flytten till de nya lokalerna. Detta görs med en webbenkät som riktas till både personalen och eleverna. Resultaten från enkäterna utnyttjas till exempel i styrningen av planeringen av nya projekt och i uppdateringen av planeringsanvisningarna. Dessutom bedöms funktionaliteten i de nya

lokalerna genom att observera hur smidig skolvardagen är under besök vid nya objekt. I enkäterna gavs negativ respons ifall lokalerna upplevdes som trånga, överbelastade eller labyrintiska och om gården saknade aktiviteter. Positiva kommentarer gavs om de ljusa, nya lokalerna och olika aktiviteter på gården. De som svarat önskar att lokalerna ska vara hemtrevliga och funktionella.

Av OPS-projektets objekt färdigställdes sommaren 2022 skolan Pohjois-Tapiolan koulu, skolan Perkkaan koulu och ungdomsgården Perkkaan nuorisotila, skolan Nauriskasken koulu samt daghemmet Nöykkiönniityn päiväkoti. Respons samlas årligen in av objektens användare, inte bara om förhållandena, utan även om tjänsterna. I responsenkäten ställs inga direkta frågor om lokallösningar eller lokalarrangemang, men de som svarar har möjlighet att ge skriftlig respons utöver den numeriska.

Det vägda medelvärdet för användarresponsen för alla objekt var 3,88 (på skalan 1–5). Medelvärdena per objekt varierade mellan 3,4 och 4,2. Resultaten för inomhusförhållandena (temperatur, belysning, ventilation) var inte lika goda som resultaten för tjänsteproducentens tjänster. Svarsprocenten per objekt var låg (22 procent till 35 procent), trots svarsuppmaningar. Nästa enkät genomförs våren 2024. Då ingår även resten av OPS-objekten, det vill säga skolan Kuitinmäen koulu, skolan Kilon koulu och daghemmet Kilon päiväkoti samt daghemmet Perkkaan päiväkoti. Responsen behandlades i en samarbetsgrupp bestående av tjänsteproducenten, beställaren (affärsverket Esbo lokaler) och representanter för användarsektorn. Tjänsteproducenten har också gått igenom responsen med skolornas rektorer och daghemmens ledare. Utifrån responsen har tjänsteproducenten även vidtagit åtgärder.

Responsen som erhållits om nya skolobjekt har utnyttjats i uppdateringen av anvisningen för skolplanering. I samband med uppdateringen konsulterades ett brett spektrum av bland annat lärare som sköter särskilda pedagogiska utvecklingsuppgifter och OPS-agenter och man strävade efter att beakta respons som redan inkommit. Störningar i undervisningen på grund av genomfart i lokalerna lyftes fram som en viktig faktor. I den nya anvisningen om skolplanering, som fortfarande är ett utkast, understryks att det ska finnas direkt passage till undervisningslokalerna från korridorerna.

Efter att de färdigställda daghemmen har tagits i bruk görs rundvandringar där man tar emot respons om hur lokalerna och inredningen fungerar. Dessutom har enheterna ofta ombetts ge respons på planeringslösningarna, om man till exempel i samband med planeringen av ett annat objekt överväger en liknande lösning. Oftast gäller responsen ganska detaljerade frågor såsom antalet fasta möbler, deras placering, hållbarhet eller andra egenskaper. Positiv respons har erhållits om antalet delbara lokaler, vilka möjliggör indelning i mindre grupper och olika slags verksamhet. Avsikten är att all respons ska beaktas vid uppdateringen av anvisningarna och planeringen av nya objekt. Vid behov strävar man efter att diskutera motstridig respons eller frågor som ska prioriteras i större omfattning för att hitta en gemensam linje.

För närvarande pågår arbetet med att uppdatera planeringsanvisningen för daghemmen i Esbo. Arbetet inleddes med att ordna en workshop för ledarna för daghemsenheter som genomförts enligt den tidigare planeringsanvisningen. Utifrån workshoppen fanns inget behov av stora ändringar i planeringsanvisningen eller lokalernas storlek och antal, men det efterlystes till exempel mer flexibilitet i användningen av lokalerna. I takt med att uppdateringen av daghemmens planeringsanvisningar framskrider är avsikten att även be om

synpunkter på noggrannare anvisningar, såsom korten för krav på utrymmen som styr inredningen och utrustningen av lokalerna.

2. Skolbyggnader som byggts vid olika tidpunkter skiljer sig från varandra i fråga om planeringslösningarna, men också i fråga om antalet lokaler och deras storlek. Stadens mål för programmet En ekonomiskt hållbar stad har varit att minska investeringarna och hålla sig till det fastställda investeringstaket. För att uppnå detta har man i de nya projekten strävat efter så utrymmeseffektiva lösningar som möjligt. Affärsverket Esbo lokaler har aktivt strävat efter att hitta det gränsvärde där verksamheten lyckas, men där inga överflödiga kvadratmetrar finns. Här har användarsektorn deltagit – samtidigt som den framfört åsikter, som delvis avviker från varandra.

Betonandet av lokaleffektivitet i projekten har lett till att en del av undervisningslokalerna har placerats i anslutning till korridorer. Det går i praktiken inte att använda sådana lokaler som lokal för en egentlig undervisningsgrupp. Detta påverkar direkt antalet grupper som placeras i objektet, när målet till exempel för klasserna 1–6 är att varje grupp inom den grundläggande undervisningen ska ha möjlighet till ett eget klassrum. De nya lärmiljöerna avviker i viss mån från de äldre, även om de huvudsakligen erbjuder möjlighet till verksamhet av samma typ som tidigare. Samtidigt som nya miljöer eventuellt skapar utmaningar, ger de också upphov till nya möjligheter som man lär sig utnyttja med tiden.

När behovet av smågrupper och annan specialundervisning ökar, ökar även behovet av lokaler avsedda för differentiering. I fråga om nya projekt fastställs behovet flera år innan objektet tas i bruk. Detta leder lätt till att det inte alltid finns rum som lämpar sig för undervisning i smågrupper.

I skolor byggda olika år har lokalerna för differentierad undervisning förverkligats i varierande grad. Placering av mindre områden för grupparbete i entréhallar eller utvidgade utrymmen har varit en trend i skolplaneringen. Om öppna lokaler inte kan avgränsas försämras deras användbarhet.

Lokallösningarna har betydelse för skolans möjligheter att ordna olika pedagogiska lösningar och ta emot specialelever, vars stöd förutsätter permanent smågruppsundervisning. Antalet lokaler för smågrupper har en direkt inverkan på hur många smågrupper som kan placeras i skolbyggnaden.

I planeringen av nya objekt strävar man efter att beakta tillräckliga lokaler för differentiering i enlighet med den nya anvisningen för skolplanering och programmen för modellutrymmen. Vidareutvecklingen av skolkonceptet har inletts i samarbete mellan affärsverket Esbo lokaler och sektorn för fostran och lärande.

3. Under organisationsreformen 2021 överfördes projektplanerarna som arbetade inom sektorn för fostran och lärande, vilka bland annat ansvarar för faciliteringen av skolornas pedagogiska planer samt funktionaliteten i skolornas och daghemmens lokalplanering och beaktandet av den i alla skeden av projektet, till affärsverket Esbo lokaler inom stadsmiljösektorn. I samband med överföringen av projektplanerarna byggde man upp en modell där man som styrdokument för planeringen av nya objekt, oberoende av projektform, använder de dokument som sektorn och affärsverket Esbo lokaler utarbetat tillsammans och som styr planeringen.

Som styrdokument för projekten fungerar anvisningen för planering av skolor och daghem, programmen för modellutrymmen och korten för krav på modellutrymmen. Planeringsanvisningarna för skol- och

daghemmen fungerar som allmänna anvisningar för planerare som arbetar med projekt. Anvisningarna beskriver de allmänna principerna för planeringen. Programmen för modellutrymmen ger utgångspunkten för utarbetandet av projektspecifika lokalprogram och korten för krav på modellutrymmen beskriver sedan lokalvis utrymmets särdrag samt de faktorer i anslutning till husteknik, konstruktioner och fasta inventarier som krävs för lokalerna. Utarbetandet av handlingarna för skolornas del pågår fortfarande delvis. För daghemmens del har man redan tidigare utarbetat planeringsanvisningar som för närvarande uppdateras. Vid avvikelser från innehållet i de dokument som styr planeringen av nya objekt eller objekt som ska renoveras, ska avvikelserna gås igenom och godkännas av sektorn för fostran och lärande.

Vid utarbetandet av skolornas program för modellutrymmen har man använt affärsverket Esbo lokalers siffra för den eftersträvade totala nyttoarealen per elev i skolorna. Denna målsiffra har bildats under OPS-projektets utvecklingsskede under ledning av Esbo lokaler, när man i enlighet med de starka ekonomiska målen har försökt hitta en funktionell minimistorlek för lokalerna. En annan grund för detta var också det i behovsutredningen angivna elevantalet per utrymme, för vilket utrymmena dimensionerades – även i fråga om ventilationen. Enligt den åsikt som finsk grundläggande utbildning lämnat är maximimålvärdet för bruksytan 7,5 m² bruksarea per elev för snäv för undervisning, i synnerhet med tanke på differentiering.

Utifrån den senaste tidens respons och preciserade uppgifter har det visat sig att de eftersträvade nyckeltalen för skolor och daghem med tillhörande bestämningsgrunder, vilka bildades efter OPS-projektet, antagligen behöver ses över och preciseras bland annat i fråga om de lokaler som inkluderas i dem samt i fråga om de gruppstorlekar som det behöver finnas beredskap för. Nu är skolornas maximala gruppstorlek densamma som den eftersträvade gruppstorleken, vilket i princip inte gör det möjligt att tidvis öka gruppstorleken.

I nya skolprojekt utarbetas en pedagogisk plan och en plan för samarbete med slutanvändarna under projektets gång. Den pedagogiska planen fungerar som utgångsinformation för skolprojektets lokalplaneringsprocess. Den pedagogiska planen beskriver vilka verksamhetsmodeller från skolans verksamhetskultur som överförs till de nya lokalerna samt definierar de behov som framhävs i användningen av de nya lokalerna. Esbo lokaler ansvarar för utarbetandet av den pedagogiska planen i samarbete med slutanvändaren och sektorn för fostran och lärande.

4. Tillväxten i Esbo har varit anmärkningsvärt stor under de senaste åren. Områdena har dock inte utvecklats på samma sätt, utan tjänstebehovet påverkas av hur snabbt byggandet sker, det befintliga servicenätet och det byggnadsbestånd som byggs i området. I de nya områdena är barnens relativa andel av befolkningen betydligt större än i de gamla områdena. I Esbo byggs hela nya stadsdelar utan kommunala tjänster. De nya bostadsområdena innebär dock ett permanent behov av ett servicenät för både småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen i området.

En del av byggnadsbeståndet i skolorna i Esbo är gammalt och behöver renoveras, eller så har det visat sig finnas problem i byggnaderna som inte har kunnat lösas på ett kostnadseffektivt och tillförlitligt sätt genom grundlig renovering. Inom ramarna för programmet Fixa skolorna har gamla byggnader renoverats och delvis behövt ersättas med nya byggnader. Utöver vissa nya byggprojekt har endast en del av de genomförda renoveringsprojekten eller ersättande byggprojekten även inkluderat utvidgningar som ger nya elevplatser, vilka svarar på

områdets tillväxt. De senaste årens byggprojekt har ännu inte medfört tillräckligt med elevplatser eller platser inom småbarnspedagogiken för att de till alla delar ska svara på det befintliga och kommande platsbehovet, även om de har varit betydande med tanke på produktionen av tjänsterna.

Storleken på daghems- och skolprojekten inskränks också av de begränsningar som tomterna och planläggningen medför, vilket leder till att projektens omfattning inte motsvarar behovet. Byggandet av nya områden förutsätter investeringar som svarar på regionens tillväxt på längre sikt. Endast i en del av de växande områdena har det byggts nya skolor och/eller daghem. Objekten som byggts den senaste tiden täcker inte tillväxtområdenas behov, eftersom inga investeringar har gjorts i en del av tillväxtområdena under de senaste åren. Det finns inga nya objekt i investeringsprogrammet som godkänts av fullmäktige, även om områdets daghem och skolor är fullsatta. Ett exempel på detta är Storå kern.

Av områdena i Esbo har östra Alberga vuxit snabbare än prognoserna förutsett och behovet av grundläggande utbildning har ökat avsevärt. Två projekt som strävade efter en så effektiv lokalanvändning som möjligt har genomförts i området. Optimeringen av lokalernas omfattning har lett till att undervisningslokaler inte är flexibla med tanke på antalet elever. En alltför effektiv lokalanvändning kan medföra ett behov av att tidigarelägga investeringar.

I samband med nya investeringar, i synnerhet i tillväxtområden, bör man i fortsättningen beakta tillräcklig flexibilitet i lokalernas storlek och antal.

Lokaldimensioneringen för OPS-objekt (max. 25 elever i klassen, alla grupper har inte eget klassrum) påverkar direkt antalet elever som antas till skolan, eftersom antalet elever inte kan överskridas. En betydande del av kapaciteten i byggnader som under den senaste tiden färdigställts för småbarnspedagogik är ersättande eller används som ersättande lokaler under de första åren. Till exempel har många flyttar till ersättande lokaler genomförts i västra Alberga de senaste åren och de kommer också att genomföras under de närmaste åren. Situationen underlättas i vissa områden när renoveringsobjekt blir färdiga. Servicenätet för småbarnspedagogiken är dock otillräckligt i många områden redan i nuläget och varje år placeras sammanlagt 300–500 barn i befintliga lokaler genom undantagsarrangemang. Enligt en bedömning av sektorn för fostran och lärande svarar redan färdigställda objekt inte på de kommande årens tillväxt, särskilt i nya områden. Som mest brådskande behöver nya kommunala daghem inkluderas i investeringsprogrammet för Finno och Storå kern.

5. I enlighet med programmet En ekonomiskt hållbar stad är målet att öka storleken på enheterna inom småbarnspedagogiken och påskynda slopandet av befintliga verksamhetsställen som är oändamålsenliga, små och i dåligt skick. Ökningen av enhetsstorleken möjliggör mångsidigare småbarnspedagogik med en jämnare kvalitet och lägre kostnader. Om man avstår från mindre verksamhetsställen och ökar enhetsstorleken blir servicenätet dock glesare. Man strävar dock efter att planera nätet så att det är heltäckande och så att enheterna ligger på centrala och lättillgängliga platser. Ett fungerande servicenät förutsätter också tillräckliga investeringar och reserveringar för daghemmen i detaljplanerna. Det finns begränsat med lämpliga tomter som reserverats för daghemsbyggnad och det är svårt att få nya Y-tomter.

Man strävar efter att öka den privata småbarnspedagogikens relativa andel. Tomter överläts till privata aktörer till exempel genom ett offentligt

ansökningsförfarande. Tomterna som hänförs till ansökningsförfarandet väljs så att privata daghem som placeras på tomterna på ett ändamålsenligt sätt kompletterar det regionala servicenätet för småbarnspedagogiken. En ökning av andelen privata tjänsteproducenter påverkas dock av många faktorer som sektorn för fostran och lärande inte har möjlighet att påverka.

6. Ingen statistisk information om storleken på daghemmens gårdar har samlats in, men enligt vår uppfattning har gårdarna inte blivit nämnvärt mindre under de senaste åren. Måldimensioneringen för daghemmen i Esbo enligt anvisningen för planering av gårdar har länge varit 15 m² per plats inom småbarnspedagogiken, vilket man strävat efter att följa i projekten. Affärsverket Esbo lokaler lät göra ett mättningsprojekt som sommararbete 2020, där storleken på funktionerna på tio nya daghemstomter utreddes. Leggårdarnas storlek varierade mellan 9 och 26 m² per barn. Vid de minsta gårdarna finns en allmän lekplats, en sportplan eller annat dylikt intill, som man redan i planeringsskedet har tänkt utnyttja för daghemmets utomhusvistelse.

Respons har också samlats in om lekgårdarna på det sätt som beskrivs i fråga 1. Enligt våra erfarenheter beskriver storleken på lekgården inte i sig hur den fungerar. Till exempel har det kommit mest negativ respons om mättningsprojektets mest rymliga gård. Leggårdens form, planeringslösningar och utrustningsnivå har också en betydande inverkan på lekgårdens kvalitet. De funktioner och den utrustningsnivå som planeras för lekgården fastställs i anvisningen för planering av daghemmens gårdar. Mest respons har tagits emot om alltför mycket sol och brist på skuggplatser, och man strävar efter att beakta detta i planeringen av nya byggnader.

Avsikten är att även i fortsättningen följa måldimensioneringen på 15 m² i stadens daghemsprojekt. Sektorn för fostran och lärande förutsätter i princip samma dimensionering även av privata daghem. För att uppnå måldimensioneringen krävs dock att de nya tomterna planläggs som tillräckligt stora.

Beslutshistoria

Stadsstyrelsen 9.10.2023 § 277

Förslag

Föredragande
Direktören för sektorn för fostran och lärande Harri Rinta-Aho

Stadsstyrelsen föreslår att fullmäktige antecknar redogörelsen för kännedom som svar på frågan av ledamöterna Tiina Elo och Pinja Nieminen m.fl. 21.8.2023 om de nya daghemmens och skolornas lokaleffektivitet och dess konsekvenser för användningen av lokalerna samt konstaterar att frågan är slutbehandlad.

Behandling

Föredragandens ändringar vid mötet har beaktats i protokollet.

Beslut

Stadsstyrelsen:
Föredragandens på mötet justerade förslag godkändes enhälligt.

Beslutshistoria

Nämnden för fostran och lärande 27.9.2023 § 139

Förslag

Föredragande

Direktören för sektorn för fostran och lärande Harri Rinta-Aho

Nämnden för fostran och lärande ger ett utlåtande enligt redogörelsedelen som svar på den fråga som ledamöterna Tiina Elo och Pinja Nieminen samt 30 andra ledamöter lämnade 21.8.2023 om de nya daghemmens och skolornas lokaleffektivitet och dess konsekvenser för användningen av lokalerna.

Behandling

Direktören för sektorn för fostran och lärande hade förhinder och ärendet föredrogs av ekonomi- och förvaltningsdirektör Timo Ketonen.

Beslut

Nämnden för fostran och lärande

Föredragandens förslag godkändes enhälligt.

Nämnden Svenska rum 28.9.2023 § 68

Förslag Föredragande

Direktören för sektorn för fostran och lärande Harri Rinta-Aho

Nämnden för fostran och lärande ger ett svar enligt redogörelsen som svar på den fråga som ledamöterna Tiina Elo och Pinja Nieminen samt 30 andra ledamöter lämnade 21.8.2023 om de nya daghemmens och skolornas lokaleffektivitet och dess konsekvenser för användningen av lokalerna.

Behandling

Ärendet föredrogs av ekonomi- och förvaltningsdirektör Timo Ketonen, då direktören för sektorn för fostran och lärande Harri Rinta-aho var förhindrad.

Beslut

Nämnden Svenska rum

Förslaget godkändes enhälligt.

Beslutshistoria

Bilaga

Tilläggsmaterial

- Valtuustokysymys uusien päiväkotien ja koulujen tilatehokkuudesta ja sen vaikutuksista tilojen käyttöön

För kännedom